

Žarko S. Jovanović, *Neostvoreni ratni ciljevi Draže Mihailovića*,
Beograd 2001.

Rekonstrukcija srpskog iskustva Drugog svetskog rata je, s obzirom na prisustvo ideoloških zamki, osetljivo historiografsko područje. Otuda naučna javnost sa posebnom pažnjom prati literaturu koja se bavi tom tematikom.

U knjizi *Neostvoreni ratni ciljevi Draže Mihailovića* dr Žarko Jovanović analizirao je četnički faktor u jugoslovenskim ratnim zbivanjima 1941-1945. godine, ograničivši se pri tom na delovanje četničkog pokreta na području Srbije. Knjiga je zasnovana na obradi odgovarajuće literature, objavljenih izvora, štampe i neobjavljenih (arhivskih) izvora, pri čemu je u najvećoj meri korišćena arhivska grada Arhiva Vojnoistorijskog instituta. Sadržaj knjige je podeljen na hronološki raspoređena poglavlja u kojima se istorijat četničkog pokreta izlaže od početka Drugog svetskog rata do suđenja Draži Mihailoviću, jula 1946. godine.

Autor u prva tri poglavlja svoje knjige daje prikaz delovanja četničkog pokreta tokom 1941. godine. Reč je o periodu u kome je formirano jezgro Mihailovićeve vojske. U knjizi su navedeni primeri čudne koegzistencije dve gerile (partizanske i četničke), pri čemu je period sporadične saradnje (kraj leta i početak jeseni) krajem 1941. godine zamenio građanski rat. Prema tvrdnji autora, kontakti Draže Mihailovića sa Nemcima nisu doveli do saradnje, budući da je Mihailović Nemce smatrao neprijateljima sa kojima se trebalo obračunati kad Treći Rajh pređe u defanzivu na svetskim fron-

tovima, dok je nemačka strana prema četnicima bila nepoverljiva zbog njihovih veza sa jugoslovenskom vladom u Londonu i povremenih sukoba Mihailovićevih komandanata sa nemačkim jedinicama. To nepoverenje imalo je za posledicu nemački napad na Ravnu goru i pokušaj razbijanja četničkog pokreta.

U navedenim poglavljima prikazan je i proces infiltriranja političara u četnički pokret, što je dovelo do stvaranja Centralnog nacionalnog komiteta, svojevrsnog političkog krila Mihailovićevo pokreta. Autor tretira i problem formulisanja četničkog nacionalnog programa, čije je jezgro činila ideja o preuređenju buduće jugoslovenske države i to u korist srpskog korpusa, odnosno grupisanje srpskih teritorija (velika Srbija u velikoj Jugoslaviji).

U centralnim poglavljima knjige izložene su osnovne karakteristike četničkog pokreta u periodu od 1942. do 1944. godine. Prikazan je način mobilizacije, kao i proces reorganizacije Jugoslovenske vojske u otadžbini, koji je doveo do stvaranja strukture koju su činile trojke, desetine, vodovi, brigade, korpusi i grupe korpusa. Korpusi su formirani krajem 1942. godine, a njihovim objedinjavanjem, krajem 1943. i početkom 1944. godine, formirano je devet grupa korpusa. Uporedo sa reorganizacijom vojne strukture Jugoslovenske vojske u otadžbini uspostavljeni su i organi civilne vlasti. Formirani su seoski, opštinski i sreski ravnogorski odbori, čiji su zadaci, pored

ostalog, bili pomoć postradalim porodicama, izbeglicama i siromašnima, propagandne aktivnosti, održavanje reda i mira i obavljanje finansijskih poslova.

U navedenom periodu odnos Nemaca prema pokretu Draže Mihailovića bio je uslovljen nepoverenjem. Ni legalizacija četničkih odreda, tj. njihovo stavljanje pod Nedićevu komandu krajem 1941. godine, kao ni više sporazuma četničkih komandanata sa Nemcima krajem 1943. godine, nisu doveli do dugoročne saradnje. Prema argumentaciji autora, Nemcima nije odgovaralo jačanje četničkog pokreta, budući da je Mihailović doživljavao kao potencijalni neprijatelj. U knjizi se navode pojedini primeri nemačko-četničkih sukoba tokom 1942. i 1943. godine, pri čemu je cilj dve nemačke kampanje bio zarobljavanje Draže Mihailovića.

Poslednja dva poglavlja tretiraju istorijat četničkog pokreta u periodu od kongresa u selu Ba (januar 1944.) do hapšenja i suđenja Draži Mihailoviću. Kao četnički odgovor na drugo zasedanje AVNOJ-a kongres u selu Ba izjasnio se za buduću Jugoslaviju kao parlamentarnu monarhiju sa dinastijom Karađorđević, založio se za teritorijalno proširenje jugoslovenske države i odbacio sporazum Cvetković-Maček.

Od posebnog značaja za sudbinu pokreta Draže Mihailovića bio je prekid podrške od strane Britanaca. U knjizi je, kao ekskurs, dat kratak istorijat britanskog odnosa prema Mihailoviću, čija je suština bila stalno britansko insistiranje da četnici energičnije nastupe protiv Nemaca. Mihailovićevo neprihvatanje britanske strategije dovelo je, sredinom 1944. godine, do obustavljanja dalje britanske podrške četnicima. Krajem leta iste godine od Mihailovića su se distancirali i jugoslovenska vlada u Londonu i kralj Petar. Prema konstataciji autora knjige, Draža Mihailović se našao u specifičnoj izolaciji-Britanci su ga napustili, a Nemci i dalje prema njemu bili nepoverljivi. Neuspešan pokušaj traženja novog saveznika predstavljao je kontakt pojedinih četničkih komandanata sa trupama Crvene armije.

Porazi četnika u borbama sa partizanima, avgusta i septembra 1944. godine, primorali su Mihailovića da napusti Srbiju i pređe u Bosnu. U poslednjem poglavlju knjige detaljno su opisani Mihailovićeви neuspeli planovi o organizovanju akcija komandosа, njegovo zarobljavanje od strane OZNE i suđenje, jula 1946. godine.

Petar DRAGIŠIĆ